

สารบัญ

คำนำ	หน้า (3)
คำนำผู้วิจัย	(5)
บทคัดย่อ	(7)
Abstract	(11)
บทสรุปย่อสำหรับนักบริหาร	(15)
สารบัญ	(45)
บทที่	
1. พรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตย	1
1. กำหนด ความหมายและความสำคัญของพรรคการเมือง ในระบบประชาธิปไตย	1
1.1 ความหมายของพรรคการเมือง	1
1.2 การเกิดขึ้นของพรรคการเมือง	5
1.3 ภารกิจของพรรคการเมือง	7
2. สถานะในทางรัฐธรรมนูญของพรรคการเมือง	8
3. สิทธิและหน้าที่ของพรรคการเมือง	9
3.1 สิทธิของพรรคการเมือง	10
3.1.1 สิทธิขั้นพื้นฐานทางรัฐธรรมนูญของพรรคการเมือง	10
3.1.2 สิทธิในความเสมอภาค	10

3.1.3 สิทธิที่จะได้รับเงินอุดหนุน	11
3.2 หน้าที่ของพรรคการเมือง	12
3.2.1 หน้าที่ในการจัดระเบียบภายในพรรคการเมืองให้เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย	12
3.2.2 หน้าที่เปิดเผยแหล่งที่มาของรายได้ของพรรคการเมือง	13
4. ข้อบังคับและระเบียบภายในพรรคการเมือง	13
2. ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	15
1. ข้อพิจารณาทั่วไป	15
2. ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบกฎหมายเยอรมัน	15
2.1 ลักษณะของนิติสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคการเมือง	15
2.2 การได้มาและการสิ้นสุดความเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	17
2.3 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับการสังกัดพรรคการเมือง	20
2.4 ผลในทางกฎหมายของข้อบังคับหรือมติของพรรคการเมืองที่ขัดกับหลักประชาธิปไตย	22
3. ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบกฎหมายอังกฤษ	23
3.1 ลักษณะของนิติสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคการเมือง	26
3.2 การได้มาและการสิ้นสุดความเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	30
3.3 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับการสังกัดพรรคการเมือง	35
3.4 ผลในทางกฎหมายของข้อบังคับหรือมติของพรรคการเมืองที่ขัดกับหลักประชาธิปไตย	38

4. ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบกฎหมายไทย	44
4.1 ลักษณะของนิติสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคการเมือง	44
4.2 การได้มาและการสิ้นสุดความเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	54
4.3 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับการสังกัดพรรคการเมือง	58
4.4 ผลในทางกฎหมายของข้อบังคับหรือมติพรรคการเมืองที่ขัดกับหลักประชาธิปไตย	72
3. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภากับการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้แทนปวงชน	77
1. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้แทนปวงชนในระบบกฎหมายเยอรมัน	77
1.1 หลักความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่และการรักษาวิญญ์พรรคการเมือง	77
1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมืองในสภา	79
1.2.1 ความหมายของกลุ่มการเมืองในสภา (Fraktion)	79
1.2.2 เงื่อนไขการจัดตั้งกลุ่มการเมืองในสภา	80
1.2.3 การรักษาวิญญ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	82
1.3 สิทธิและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	87
1.3.1 หน้าที่และหลักการห้ามขัดกันแห่งหน้าที่	87
1.3.2 สิทธิของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	89
2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภากับการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้แทนปวงชนในระบบกฎหมายอังกฤษ	92
2.1 สถานะทางกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	92

2.2	หลักความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่และ การรักษาวิญญูธรรมการเมือง	98
2.2.1	องค์การในรัฐสภาของพรรคการเมือง (parliamentary party)	99
2.2.2	หลักความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ ในระบบกฎหมายอังกฤษ	101
2.2.3	การรักษาวิญญูธรรมการเมืองในระบบกฎหมายอังกฤษ	104
2.3	สิทธิและหน้าที่ของสมาชิกสภาสามัญ	120
2.3.1	หน้าที่ของสมาชิกสภาสามัญ	120
2.3.2	สิทธิของสมาชิกสภาสามัญ	124
2.4	การบังคับสังกัดพรรคกับคุณสมบัติในการสมัครรับเลือกตั้ง	129
3.	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภากับการปฏิบัติหน้าที่ ในฐานะผู้แทนปวงชนในระบบกฎหมายไทย	131
3.1	สถานะทางกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา	131
3.1.1	แนวคิดที่ว่าด้วยความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย: พิจารณาในฐานะหลักการพื้นฐานของทฤษฎีสถานะ ทางกฎหมายของสมาชิกรัฐสภา	132
3.1.1.1	คำอธิบายตามแนวคิดที่ว่าด้วยอำนาจอธิปไตย ของรูสโซ (Jean Jacques ROUSSEAU)	132
3.1.1.2	คำอธิบายตามแนวคิดที่ว่าด้วยอำนาจอธิปไตย ของซีแยร์ส (Emmanuel-Joseph SIEYÉS)	135
3.1.2	คำอธิบายสถานะทางกฎหมายของสมาชิกรัฐสภาที่ ปรากฏในระบบกฎหมายไทย	137
3.1.2.1	ทฤษฎีที่ถือว่าสมาชิกรัฐสภาเป็นตัวแทนของ ประชาชนตามกฎหมายลักษณะตัวแทนในกฎหมาย เอกชน (Théorie du mandat impératif)	138

3.1.2.2 ทฤษฎีที่ถือว่าสมาชิกรัฐสภาไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ ในทางกฎหมายกับประชาชน	140
3.1.2.3 ทฤษฎีที่ถือว่าสมาชิกรัฐสภาเป็นตัวแทนของชาติ (la nation toute entière)	142
3.1.3 สถานะทางกฎหมายของสมาชิกรัฐสภา ในระบบกฎหมายไทย	144
3.2 สิทธิและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา	148
3.2.1 หน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา	149
3.2.2 สิทธิของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา	151
3.3 หลักความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่กับ การรักษาวิญญูบรรณการเมือง	156
3.4 การสังกัดพรรคการเมืองกับคุณสมบัติในการลงสมัครรับเลือกตั้ง	164
4. อำนาจศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการคุ้มครองความเป็นประชาธิปไตยใน พรรคการเมืองและความเป็นอิสระของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา	173
1. เขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญและ “ข้อพิพาทในศาลรัฐธรรมนูญ” ที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง	173
1.1 ข้อพิจารณาทั่วไปว่าด้วยเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ	173
1.1.1 คดีเกี่ยวกับการควบคุมกฎหมายไม่ให้ขัดรัฐธรรมนูญ	173
1.1.2 คดีเกี่ยวกับความขัดแย้งขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ	177
1.1.3 คดีเกี่ยวกับพรรคการเมือง	177
1.1.4 คดีเกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรง ตำแหน่งในองค์กรตามรัฐธรรมนูญ	178
1.1.5 คดีเกี่ยวกับการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ	178
1.1.6 คดีอื่นๆ	178

1.2	ข้อพิพาทในศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวเนื่องกับพรรคการเมือง	178
1.2.1	กรณีศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี โดยอาศัยอำนาจจากรัฐธรรมนูญ	179
ก)	คดีเกี่ยวกับการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของมติพรรคการเมือง	179
ข)	คำสั่งเกี่ยวกับการสั่งให้พรรคการเมืองเลิกกระทำการและ การยุบพรรคการเมืองกรณีพรรคการเมือง กระทำการขัดต่อรัฐธรรมนูญ	180
1.2.2	กรณีศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี โดยอาศัยอำนาจจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ	181
ก)	คดีเกี่ยวกับการไม่รับจดทะเบียนพรรคการเมือง	181
ข)	คดีเกี่ยวกับการสิ้นสุดสภาพความเป็นพรรคการเมือง	182
ค)	คดีเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมือง	183
2.	คดีรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของมติหรือ ข้อบังคับของพรรคการเมือง	186
2.1	ลักษณะของข้อพิพาท	186
2.2	เงื่อนไขในการยื่นคำร้อง	186
2.3	การดำเนินกระบวนการพิจารณาและทำคำวินิจฉัย	188
2.4	ผลของคำวินิจฉัย	191
3.	ข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถูกขับออกจากพรรคการเมือง	192
3.1	ลักษณะของข้อพิพาท	192
3.2	เงื่อนไขในการยื่นคำร้อง	193
3.3	การดำเนินกระบวนการพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย	193
3.4	ผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ	194
4.	คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไทยเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของมติและข้อบังคับของพรรคการเมืองและการขับสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรออกจากพรรคการเมือง	197

4.1 คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 1/2542 (คดีทุ่งเห่า)	197
4.1.1 ข้อเท็จจริงของคดีและการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ	197
4.1.2 บทวิเคราะห์	203
4.2 คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 57/2553 (คดีขับนายเนวิน พ้นจากพรรคเอกภาพ)	207
4.2.1 ข้อเท็จจริงของคดีและการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ	207
4.2.2 บทวิเคราะห์	210
5. ข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญซึ่งเกี่ยวเนื่องกับพรรคการเมืองและ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในต่างประเทศ: พิจารณาโมฆะ กฎหมายเปรียบเทียบ	210
5. ปัญหาและอุปสรรคของความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง และแนวทางแก้ไข	219
1. ข้อพิจารณาเบื้องต้น	219
2. ปัญหาว่าด้วยเสรีภาพในการออกแบบโครงสร้างองค์การและ ระบบการบริหารงานภายในของพรรคการเมือง	220
2.1 พรรคการเมืองไม่สามารถออกแบบโครงสร้างองค์การของพรรค และระบบการบริหารงานภายในพรรคได้โดยเสรี	220
3. ปัญหาสิทธิในการมีส่วนร่วมกับกิจการภายในพรรคการเมือง ของสมาชิกพรรคการเมือง	222
3.1 ลักษณะของมติพรรคการเมืองที่ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญและขัดต่อหลักการ ปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่ข้ายเป็นวัตถุแห่งคดีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 65 วรรคสาม	222

- 3.2 ผลในทางกฎหมายของการได้มาซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง
โดยฝ่าฝืนกระบวนการตามที่พระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 กำหนดไว้ 224
4. ปัญหาการบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง 226
- 4.1 ผลกระทบต่อสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของมาตุภูมิ
บังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง 226
- 4.2 ผลในทางกฎหมายของมติขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจาก
การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีลักษณะขัดต่อสถานะและ
การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและหลักการ
ปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 227
- 4.3 ผลกระทบของการบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัด
พรรคการเมืองที่มีต่อสิทธิของพรรคการเมืองในการขับ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากความเป็นสมาชิกพรรค 229
5. ข้อเสนอแนะในทางกฎหมาย 231
- 5.1 การปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองที่ใช้บังคับอยู่ใน
ปัจจุบันให้มีสาระสำคัญในการมุ่งส่งเสริมสนับสนุนกิจการ
ของพรรคการเมืองมากกว่าการควบคุมพรรคการเมือง 231
- 5.2 การยกเลิกการบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ต้องสังกัดพรรคการเมือง 233
- 5.3 จัดให้มีกฎหมายว่าด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
(Abgeordnetengesetz) ที่กำหนดกฎเกณฑ์ในลักษณะส่งเสริม
ควรมีส่วนร่วมในกระบวนการทางรัฐสภาของพรรคการเมือง 234
- 5.4 กำหนดผลร้ายอย่างใดอย่างหนึ่งให้เกิดขึ้นกับกระบวนการได้มาซึ่ง
ผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยกระบวนการที่ไม่เป็นประชาธิปไตย
ของพรรคการเมือง 235